

3. Uprchlíci a migranti

Obsah

235	CÍLE
236	ÚVOD
237	<i>UPRCHLICKÝ TÁBOR VEDLE NAŠEHO MĚSTA?</i>
239	<i>UPRCHLÍCI A MY</i>
241	<i>KOLIK JE U NÁS AZYLANTŮ?</i>
244	AZYLOVÁ ZAŘÍZENÍ
245	ŽADATELÉ O AZYL
247	VYSOKÝ KOMISARIÁT PRO UPRCHLÍKY (UNHCR)
248	<i>UPRCHLICKÝ TÁBOR V NAŠEM MĚSTĚ</i>
250	<i>JSME TAK TROCHU BEZOHLEDNÍ</i>
252	CO JE TO AZYL?
254	AZYLOVÁ PROCEDURA
260	<i>UPRCHLÍCI V ČR – PLAKÁTY</i>
262	<i>EMIGRACE – NA KTERÉ STRANĚ STOJÍŠ?</i>
265	<i>EMIGRACE V MINULOSTI A DNES</i>
267	EMIGRACE A SVĚT
269	AZYLANT JAKO...
271	<i>UPRCHLÍCI A MÉDIA</i>
274	<i>MÉDIA A SKUTEČNOST</i>
276	OBRAZ UPRCHLÍKŮ V MÉDIÍCH
277	<i>KULTURNÍ ROZDÍLY</i>
278	STŘET KULTUR
279	<i>BESEDA S MIGRANTEM</i>
280	<i>DĚTI MEZI UPRCHLÍKY</i>
281	<i>DĚTI-UPRCHLÍCI</i>
283	<i>PŘÍBĚHY DĚTÍ-UPRCHLÍKŮ</i>

Cíle

studenti:

- znají právní zakotvení uprchlictví a azylu (Definice uprchlíka, UNHCR, Úmluva o právním postavení uprchlíků)
- orientují se v problematice uprchlictví v ČR (počty uprchlíků, země původu)
- mají představu o podmínkách života uprchlíků během jejich útěku a následně v uprchlickém táboře
- jsou schopni empatie vůči individuálním osudům uprchlíků
- uvědomují si možné přínosy uprchlíků pro českou společnost
- jsou schopni kriticky analyzovat mediální obraz uprchlíků
- dokážou odhalit a přehodnotit předsudky vůči uprchlíkům
- uvědomují si důležitost angažovaného postoje proti marginalizaci a útlaku uprchlíků
- respektují lidi s odlišnými zvyky a s odlišnou kulturou

Úvod

Nikdo, žádný člověk na světě není rád uprchlíkem. Být uprchlíkem znamená více než být cizincem. Znamená to žít v exilu a být často závislý na druhých kvůli základním potřebám jako je jídlo, oblečení a přístřeší. Lidé se stávají uprchlíky především proto, že jsou porušována jejich základní lidská práva. Tato práva poprvé celistvě shrnula **Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948**. Mezi nimi je i právo každého člověka vyhledat si před pronásledováním útočiště v jiných zemích a požívat tam azylu.

Z Všeobecné deklarace lidských práv vzešla – již právně závazná – i mezinárodní **Úmluva o právním postavení uprchlíků** (dále jen Úmluva). Úmluva určuje minimální standardy mezinárodní ochrany uprchlíků v zemích, které k této smlouvě přistoupily. Jejich žádost by měla být přezkoumána z hlediska mezinárodně uznané definice uprchlíka, ve které je uprchlíkem „každý člověk, který se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů“.

V době vzniku Úmluvy a založení Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) v roce 1951 spadalo pod ochranu UNHCR více než jeden milion uprchlíků – většinou Evropanů. V současné době je to více než 22,5 milionu lidí, z nichž 12 milionů jsou uprchlíci převážně z Afriky a Asie. Nutno říci, že většina z nich – osmdesát procent – jsou ženy a děti. Kromě individuálních útěků před perzekucí je současný pohyb uprchlíků tvořen spíše masovými exody způsobenými etnickými konflikty, násilím a porušováním práv menšin.

Jak již bylo řečeno, každý uprchlík může požádat o bezpečný azyl. Mezinárodní ochrana zahrnuje více než jen fyzickou bezpečnost. Uprchlíci by měli mít alespoň stejná práva a základní pomoc jako jiní cizinci, kteří se na území daného státu zdržují legálně, včetně základních nároků a práv každého jednotlivce: uprchlíci mají základní občanská práva, včetně svobody myšlení a pohybu. Podobně by měli mít stejná ekonomická a sociální práva jako ostatní jednotlivci. Každý uprchlík by měl mít přístup ke zdravotní péči. Každý dospělý by měl mít právo na práci. Žádné dítě-uprchlík by nemělo být zbaveno možnosti školní výuky. Oproti tomu by uprchlíci – žadatelé o azyl i ti, kterým byl již azyl udělen – měli respektovat právo země, ve které požívají azylu.

Uprchlický tábor vedle našeho města?

Text 3.1.A

Obyvatelé Kostelce nad Orlicí nechtějí uprchlíky

Televize ČT2, 3. 8. 2001

„Uprchlíci jsou neustále trnem v oku Kostelce nad Orlicí. Ministerstvo vnitra, které se ve druhé polovině roku 1998 dostalo do velké kapacitní krize v ubytovacích zařízeních, se rozhodlo zřídit pobytové středisko právě v Kostelci nad Orlicí. Provoz střediska byl zahájen na podzim loňského roku. Mezi tamními obyvateli ale stále převládá názor, že umístění uprchlíků do Kostelce by byla chyba...

...Obyvatelé Kostelce nad Orlicí většinou říkají, že mají z cizinců strach. Ve městě se také proslychá, že se zvýšil počet krádeží. Takovou to informaci ale rezoltně popírá Ministerstvo vnitra. Ze statistik totiž vyplývá, že trestná činnost je srovnatelná s jinými obdobími. Lidé jsou ale přesto nespokojeni a říkají: bylo rozhodnuto o nás bez nás. Ještě před zahájením provozu pobytového střediska byla totiž sepsána petice proti pobytu uprchlíků ve městě, pod kterou se podepsaly dvě třetiny obyvatel.

Kvůli kapacitním problémům v ubytovacích zařízeních v roce 1998 hledalo Ministerstvo vnitra nějaký vhodný objekt, který by byl ve vlastnictví státu. Jako nejvhodnější byl vytipován objekt bývalých kasáren v Kostelci nad Orlicí. Do rekonstrukce zařízení, ve kterém může žít až 300 uprchlíků, stát investoval zhruba 50 milionů korun...

...V pobytovém středisku nyní žije okolo 200 uprchlíků, převážně z Gruzie, Ukrajiny a Afghánistánu. Město se společně s občanským sdružením snaží život uprchlíků přiblížit ostatním lidem a překlenout propast mezi cizinci a místními obyvateli. Integrace cizinců pobývajících v azylovém středisku do společnosti je ale velmi složitá...

Obyvatelé města se s přítomností uprchlíků v Kostelci nemohou smířit.

Obyvatel Kostelce nad Orlicí:

Já, když se budovaly ty kasárna, tak jsem tam byl přítomen a řeknu vám, bylo by to škoda pro ně. Já mám dojem, že se nezachovají dobře, víte, a že to trochu zpustošejí nám...

Obyvatelka Kostelce nad Orlicí:

Ani naše lidi nemají tak pěkně zařízený nebo aby jim jako připravili nějaké takovéto bydlení...

Obyvatelka Kostelce nad Orlicí:

No nejsem žádnéj rasista ani nic, ale prostě mám 19tiletou dceru, o kterou se prostě bojím. Nejenom o ní, ale i o sebe...

Obyvatel Kostelce nad Orlicí:

Jako je to, nevím. Moc se mi to nelíbí. Kradou tady v obchodech a prostě nakousávají rohlíky a hrabou se v tom...

...Ministerstvo vnitra věří, že se situace ve městě uklidní a uprchlíky se podaří do naší společnosti integrovat.“

Uprchlický tábor vedle našeho města?

Text 3.1.B

Nejsme rasisté, ale...

Britské listy, 19. 7. 1999

„Nejsme rasisté, ale...“ Obyvatelé čtyř panelových domů ve Vimperku protestovali proti tomu, že se město rozhodlo vybudovat v přízemí jejich domů byty pro uprchlíky z Kosova. V petici, kterou podepsala většina nájemníků, se píše, že národy jako kosovští Albánci mají od útlého mládí brutální sklony, protože žily v nesnášenlivém prostředí.

Nájemníci žádají, aby byty sloužily jen české národnosti. Pokud město jejich protestu nevyhoví, odmítnou platit nájemné. Starosta města Miroslav Kvasnička připustil, že „by se dalo usuzovat na určité rysy odporu proti jiné rase“. Obyvatelé ale oponují, že se jen bojí, že se po nastěhování uprchlíků zvýší kriminalita.

Otázky k textu a k diskusi

- Vadil by vám uprchlický tábor ve vašem sousedství? Proč?
- Souhlasíte s názory těch obyvatel, kteří uprchlický tábor u svého města nechtějí? Pokud ano – proč?
- Vadí vám něco na lidech, kteří žijí v uprchlických táborech? Co konkrétně?
- Setkali jste se osobně s případy, kdy cizinci „nakousávali rohlíky“ v samoobsluhách?
- Víte, jestli a jak souvisí míra kriminality s počtem uprchlíků u nás? Můžete svou představu doložit?
- Víte, kteří lidé žádají o azyl a proč? Víte, kdo je uprchlík a jakým procesem prochází při žádosti o azyl? Víte, odkud přicházejí a jaké jsou podmínky v jejich zemích (Afghánistán, Bělorusko, Arménie, Vietnam atd.)?

Uprchlíci a my

Cíle

studenti

- umějí pracovat s textem z médií
- dokážou odhalit manipulativní argumentaci
- zaujmají kritická stanoviska k dané problematice
- dokážou rozlišit racionální a emocionální argumentaci

Velikost skupiny

libovolná

Čas

30–40 minut

Pomůcky

- kopie textů 3.1. A, 3.1. B
- tabule, křída

Popis / postup

- Rozdělte třídu do skupin tak, aby jedna skupina měla max. 5 členů.
- Rozdejte do skupin kopie textů 3.1.A, 3.1.B tak, aby každá skupina měla jeden text.
- Vyzvěte studenty, aby si pozorně přečetli texty a dohodli se alespoň na 3 příčinách, které obyvatelům ČR vadí na uprchlících.
- Po vyčerpání odpovědí z článků ať studenti vymýšlejí vlastní argumenty pro a proti udělování azylu.
- Asi po 15 minutách vyzvěte zástupce jednotlivých skupin, aby prezentovali výsledky skupinové práce.
- Jednotlivé argumenty pro a proti zapisujte do dvou sloupců na tabuli.
- Zahajte diskusi – můžete ji motivovat otázkami: *Které argumenty jsou vám blízké? Se kterými kategoricky nesouhlasíte?* Diskusi můžete vést, usměrňovat či posunovat pomocí otázek k textům.
- Ve chvíli, kdy jsou argumenty vyčerpány (10–15 min., pokud je diskuse zajímavá a relevantní, lze u ní zůstat déle), jasným signálem diskusi ukončete.
- Na závěr můžete hlasováním zjistit klima ve třídě – kolik studentů je spíše pro omezení v udělování azylu, kolik proti.

Uprchlíci a my

Hodnocení / reflexe / variace

Pokuste se spolu se studenty rozhodnout, které z argumentů, které během diskuse padaly na obou stranách, byly spíše racionální a které spíše emocionální povahy. *Vychází odpor kosteleckých občanů vůči budování uprchlického tábora z racionální úvahy nebo spíš obecně ze strachu z neznámého? Měly by petice být podloženy konkrétními fakty (např. o kriminalitě), nebo stačí argumentovat vlastními pocity?*

Aktivitu lze obměnit tak, že jedna část třídy vymýšlí argumenty pro a druhá proti. Učitel může závěrečnou debatu směřovat k zamyšlení se nad tím, jak vnímáme cizince z „méně rozvinutých zemí“ narozdíl např. od Západoevropanů. *Byl by odpor srovnatelný, kdyby se jednalo např. o výstavbu francouzské střední školy? Proč?*

Učitel také může řídit diskusi pomocí některých citátů z textu (např. „Nájemníci žádají, aby byty sloužily jen české národnosti.“ „Kradou tady v obchodech a prostě nakousávají rohlíky a hrabou se v tom...“)

Kolik je u nás azylantů?

Cíle

studenti

- znají rozdíl mezi žadatelem o azyl a azylantem
- získají představu o počtech žadatelů o azyl a azylantech v ČR
- získají představu, odkud žadatelé o azyl přicházejí a proč

Velikost skupiny

libovolná

Čas

15–25 minut

Pomůcky

- tabule, křída (fix)
- 4 kopie odhadových dotazníků

Popis / postup

1. Rozdělte třídu do 4 skupin, každá z nich dostane odhadový dotazník.
2. Vysvětlíte rozdíl mezi uprchlíkem, žadatelem o azyl a azylantem.
3. Vyzvěte studenty, aby se ve skupinách na základě domluvy pokusili vyplnit dotazník. Zdůrazněte, že jde o odhady a vlastně o hru, aby se studenti nerozpakovali tipovat.
4. Na tabuli vypište jednotlivé kategorie dotazníku, abyste měli místo pro zápis odhadů jednotlivých skupin.
5. Vyzvěte skupiny, aby prezentovaly své odhady a zdůvodnily (zdůvodnění vyžadujte spíše u zemí původu), odhady zapisujte na tabuli.
6. Odhady konfrontujte s reálnými čísly (viz informace pro učitele).

Kolik je u nás azylantů?

Hodnocení / reflexe

Skupinu s nejlepšími odhady lze odměnit dle situace a vlastního uvážení. Následná diskuse: *O čem svědčí rozdíly mezi počtem žadatelů o azyl a počtem lidí, kteří azyl dostali? Měly by se tyto rozdíly podle vás spíše zmenšovat, nebo zvětšovat? Jak souvisí mezinárodní situace s počtem žadatelů o azyl? Co víte o zemích, odkud žadatelé nejčastěji přicházejí? Jaká může být příčina, že země, odkud pochází většina **azylantů**, není shodná se zemí, odkud pochází většina žadatelů o azyl? atp.*

Během diskuse by měla zaznít řada informací o azylantech a žadatelích o azyl. Celá aktivita může sloužit jako úvod k výkladu na toto téma.

Kolik je u nás azylantů?

Odhadový dotazník

Žadatelé o azyl

- Kolik lidí celkem zažádalo o azyl v ČR (ČSFR) od roku 1990 dodnes?
.....
- Pokuste sestavit pořadí 3 zemí (podle počtů žadatelů), z jakých žadatelé o azyl přicházejí.
1. 2. 3.

Azylanti

- Kolik lidí celkem požívá v současné době azylu v ČR?
.....
- Pokuste sestavit pořadí 3 zemí (podle počtů azylantů), z jakých azylanti pocházejí
1. 2. 3.

Azylová zařízení

Zákon o azylu hovoří o uprchlických táborech jako o tzv. azylových zařízeních. Rozumí se tím **přijímací středisko, pobytové středisko a integrační azylové středisko**. Azylová zařízení se liší podle účelu, který jednotlivá střediska plní. Zřizovatelem všech těchto zařízení je Ministerstvo vnitra ČR, resp. Správa uprchlických zařízení. Zákon upravuje také možnost, aby pobytová a integrační azylová střediska provozovala namísto Ministerstva vnitra jiná právnická osoba v rozsahu pověření uděleného Ministerstvem vnitra a za úplatu. Žádné takové zařízení však dosud v České republice zřízeno nebylo. Novou právní úpravou došlo také ke změně pojetí pobytu cizince v uprchlických táborech, resp. střediscích. Zatímco dříve byla zákonem stanovena povinnost žadatele o azyl pobývat v uprchlickém táboře, současná právní úprava stanoví pouze právo žadatele o azyl využívat tato zařízení (to znamená, že žadatel o azyl může azylové zařízení opustit).

V **přijímacím středisku** je žadatel o azyl povinen po určitou zákonem stanovenou dobu pobývat (za účelem provedení identifikačních úkonů, lékařského vyšetření apod.) Porušení povinnosti pobývat v přijímacím středisku je hodnoceno jako přestupek. Přijímací středisko se nachází v obci Vyšní Lhoty, v okrese Frýdek-Místek.

Nevyužije-li žadatel možnosti ubytování v soukromí, je následně přemístěn do tzv. **pobytového střediska**. Pobytové středisko slouží k ubytování žadatele o azyl do doby nabytí právní moci rozhodnutí o udělení azylu. Žadateli zde ubytovanému je zajištěn základní hygienický standard, strava, zdravotní péče apod. Za zákonem stanovených podmínek je žadatel o azyl povinen si hradit zcela či zčásti poskytnutí ubytování, stravy, popř. jiných služeb a kapesného. Žadatel má také možnost pobytový tábor kdykoli opustit, popř. pobývat v soukromí. V případě, že je žadatel o azyl hlášen k pobytu mimo pobytové středisko, lze mu za určitých podmínek poskytnout finanční příspěvek. Pobytová střediska se nacházejí v obcích Zastávka u Brna, Červený Újezd, Bělá pod Bezdězem, Havířov, Seč, Bruntál, Zbýšov, Stráž pod Ralskem.

Integrační azylové středisko slouží k přechodnému ubytování cizinců, kterým byl udělen azyl (azylantů). Integrační pobytová střediska se nacházejí v Jaroměř, Zastávce u Brna, Hoštce-Velešicích u Roudnice nad Labem a v Ústí nad Labem-Předlicích.

Žadatelé o azyl

Od 1. července 1990 do 31. 12. 2001 si požádalo o azyl v České republice 51 975 osob. Z tohoto počtu bylo 26 972 žadatelů ze zemí Evropy, 22 556 osob z asijských států a 2 028 ze zemí Afriky. Žadatelé pocházeli (pocházejí) nejvíce z těchto zemí: Afghánistán (5 760), Rumunsko (5 782), Ukrajina (5 987 – z toho 4 413 v roce 2001), Bulharsko (5 089) Indie (3 155), Moldavsko (3 438), Arménie (2 625). Mezi země, ze kterých přišlo více než tisíc žadatelů o azyl, patří Rusko, Irák, Srí Lanka, Vietnam a Slovensko. Žadatelé z Afriky pocházejí nejvíce z Alžírsko (531), Nigérie (358) a Angoly (293).

Azyl byl v období 1990–2001 udělen 2 114 osobám z 58 zemí. Celkově nejvíce azylantů – tedy jednotlivců, kterým byl udělen azyl na území České republiky – pochází z Rumunska (474), přes dvě stě azylantů pochází z Afghánistánu, 175 z bývalého Sovětského svazu, více než sto z Vietnamu a Arménie. Uprchlíkům z Rumunska byl udělován azyl nejčastěji na počátku 90. let, směrem k současnosti tento trend prudce klesá.

V roce 2001 dosud požádalo o azyl v ČR 18 082 osoby z 69 zemí. Počet žadatelů stále stoupá. Nejvíce byly zastoupeny země jako Ukrajina (4 413 žadatelů), Moldavsko (2 548 osob), Rumunsko (1 847), Vietnam (1 525) a Indie (1 304).

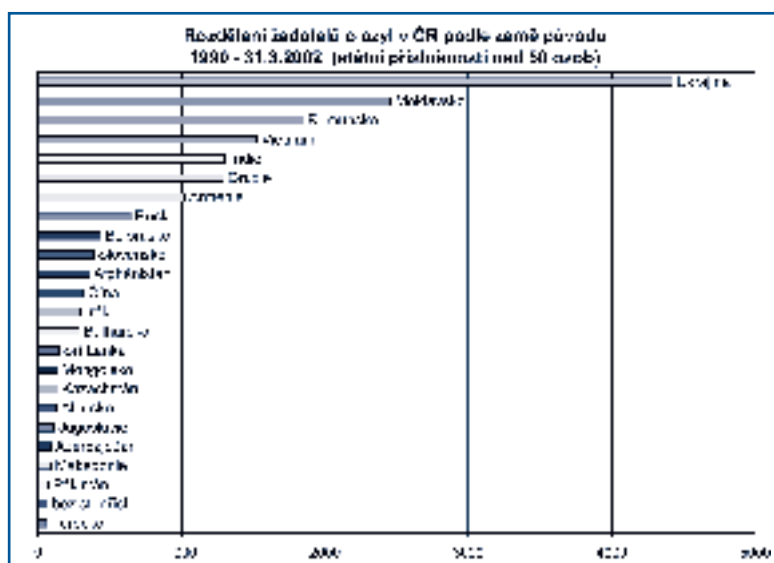
Azyl byl udělen v roce 2001 83 osobám, převážně z Běloruska (25), dále z Íránu (10), Jugoslávie (9), Afghánistánu (9) a Kazachstánu.

Již v průběhu roku 2000 se projevil trend změny složení žadatelů o udělení azylu podle státní příslušnosti: v předchozích letech převládali mezi žadateli hlavně občané Afghánistánu, Srí Lanky, Indie, dalších státních příslušností zemí Asie a Jugoslávie. Vysoké počty žadatelů z Jugoslávie byly způsobeny konfliktem v Kosovu, po jehož ukončení se počet osob příchozích z Jugoslávie radikálně snížil.

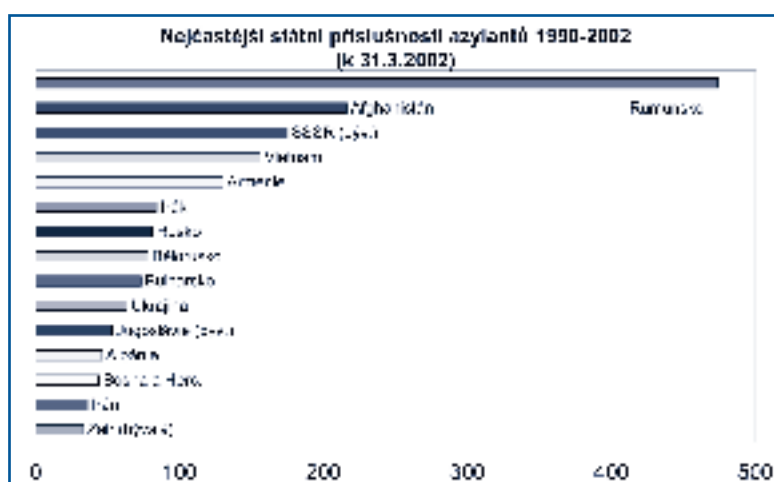

Žadatelé o azyl

Rozdělení žadatelů o azyl v ČR podle země původu [1990–31. 3. 2000]

Rozdělení azylantů podle země původu [1990–31. 3. 2002]

Vysoký komisariát OSN pro uprchlíky (UNHCR)

Vysoký komisariát OSN pro uprchlíky (UNHCR) se zabývá problematikou uprchlictví na celém světě. UNHCR poskytuje podporu a ochranu nejen uprchlíkům, ale též dalším skupinám běženců a lidí v tísni. Patří mezi ně žadatelé o azyl, uprchlíci, kteří se vrátili do svých domovů, ale stále potřebují pomoc při obnově svých životních podmínek, místní komunity, které jsou přímo ovlivněny přílivem uprchlíků, a stále rostoucí počet vnitřních uprchlíků, tj. osob, které byly nuceny opustit své domovy, ale stále se nacházejí na území své země.

Předpokládaný počet osob spadajících pod mandát UNHCR [k 1. 1. 2001]

REGION	1. ledna 2000	1. ledna 2001
Asie	7 308 860	8 450 000
Afrika	6 250 540	6 072 900
Evropa	7 285 800	5 571 700
Severní Amerika	1 241 930	1 047 100
Střední a Jižní Amerika	90 170	575 600
Oceánie	80 040	76 000
CELKEM	22 257 340	21 793 300

Předpokládaný počet osob, spadajících pod mandát UNHCR [dle regionu]

1990	14 916 498
1991	17 209 722
1992	17 007 483
1993	18 998 777
1994	23 033 000
1995	27 437 000
1996	26 103 200
1997	22 729 000
1998	22 376 300
1999	21 459 620
2000	22 257 340
2001	21 793 300

Uprchlický tábor v našem městě

Cíle

studenti

- si ujasní vlastní postoje vůči uprchlíkům
- dokážou pojmenovat následky vlastních rozhodnutí
- jsou schopni odhalit předsudky vůči uprchlíkům
- dokážou racionálně relevantně argumentovat
- snaží se nalézat přijatelná řešení kontroverzních a konfliktních situací

Velikost skupiny

libovolná

Čas

40 minut

Popis / postup

1. Rozdělte třídu do dvou skupin, z nichž jedna bude představovat městečko Černá Lhota, druhá městečko Červená Lhota. Studenti budou představovat magistrát daného města, který má rozhodnout o stavbě uprchlického tábora.
2. V každé skupině určete nezávislého pozorovatele, který bude sledovat průběh jednání-diskuse ve skupině a zaznamenávat si důležité či zlomové body (dbejte, aby to byl student s dostatečnou schopností pozorování a kritické analýzy).
3. Zdůrazněte, že cílem každé skupiny je dosáhnout shody, forma jejího dosažení je na každém městě (pouhá domluva, podřízení nejpřesvědčivějšímu řečníkovi, většinové hlasování apod.).
4. Poté, co zástupci měst rozhodnou, zda vybudovat tábor či nikoliv, měli by ze svého středu vybrat řečníka, který racionálně odůvodní rozhodnutí před „širokou veřejností“ (v dané chvíli druhá skupina).
5. Přečtěte úvodní text a nechte studenty pracovat.
6. Asi po 15 minutách představitel obou měst postupně vysvětlí své rozhodnutí ostatním.
7. Poté nezávislí pozorovatelé shrnou průběh diskuse v jednotlivých skupinách.

Uprchlický tábor v našem městě

Hodnocení / reflexe

Reflexi začněte společným porovnáním argumentů jednotlivých skupin a porovnáním průběhu jednotlivých diskusí. Můžete použít následujících otázek:

- *Jaké byly rozhodující argumenty v jednotlivých městech?*
- *Pokud jsou rozhodnutí odlišná, v čem spatřujete důvod rozdílnosti (byly přece k dispozici stejné vstupní informace)?*
- *Pokud jsou rozhodnutí stejná, lišily se nějak rozhodující argumenty?*
- *Rozhodly ve vašem městě spíše emoce, autorita, tlak obyvatel nebo racionální argumenty?*
- *Objevil se ve vaší skupině člověk, s jehož názorem jste zásadně nesouhlasili?*
- *Jaký způsob argumentace považujete za nepříjemný/nezdvořilý/neefektivní/hloupý?*
- *Dokážete si uvědomit, který způsob přesvědčování na vás nejvíc „platí“?*
- *Byli řečníci jednotlivých měst při vysvětlování svého rozhodnutí přesvědčiví? Proč?*

Úvodní text

Jste zástupci města Černá/Červená Lhota. Na dnešním zasedání máte rozhodnout, zda schválíte stavbu uprchlické tábora. Situace není jednoduchá. S výstavbou tábora slibuje stát i tolik potřebnou plynofikaci města, uprchlický tábor by vytvořil i řadu nových pracovních míst pro obyvatele města. Víte, že výstavba tábora je pro ČR nezbytná. Víte, že právo na azyl je zakotveno ve Všeobecné deklaraci lidských práv i v Listině základních práv a svobod, která je ústavně zakotvena v českém právním řádu. Téměř třetina obyvatel městečka však s výstavbou tábora nesouhlasí. Sepsali petici, ve které zdůvodňují svůj postoj obavou z kriminality, strachem z násilí, které by podle nich s příchodem uprchlíků do města narostlo. Podle zkušeností jiných měst víte, že kriminalita se s vybudováním uprchlického tábora obvykle nijak výrazně nezvyšuje. Víte, že o stavbě tábora se kromě vašeho města uchází ještě Červená/Černá Lhota. Jak se rozhodnete? Schválíte výstavbu tábora? Jaké argumenty rozhodnou?

Jsme tak trochu bezohlední

Text 3.2

Průzkum: jsme tak trochu bezohlední

MF DNES , 31. 7. 2001

Průměrný Čech je tak trochu bezohledný: razí myšlenku, že by se každý měl postarat sám o sebe. Není si příliš jistý tím, zda by se stát měl starat o ty, kteří sami nemohou (či nechťejí). Ale zato by se měl rázně zasadit o to, aby se do země dostalo co nejméně přistěhovalců. I tak se dají číst výsledky červnového reprezentativního šetření společnosti Opinion Window.

„Výsledky průzkumu nelze přeceňovat a kategoricky soudit, jací Češi jsou. Nicméně z čísel, která jsme získali, skutečně vyplývá: **jsme poněkud sobečtí a bezohlední.**“ uvedl ředitel kvantitativního výzkumu společnosti Petr Hrala. Tak například s tvrzením, že by se měl každý starat sám o sebe, zcela souhlasilo pětadvacet procent dotázaných, dalších šestatřicet procent s výrokem spíše souhlasí. **Dohromady tedy přes šedesát procent lidí říká: Co je mi po jiných?** „Lidé cítí, že potřebují velmi ostré lokty, aby se prosadili, a zdá se jim, že brát ohledy na druhé by je zdržovalo. Tato jistá bezohlednost bohužel souvisí s celkovou náladou ve společnosti. S rozladěností, kterou mnozí lidé pociťují,“ soudí psycholog Karel Humhal. Jeho slova potvrzuje řada nedávných průzkumů. Horst Opaschowski z hamburského ústavu pro výzkum volného času v dubnu varoval, že podle jeho výzkumu myslí stále více Němců na vlastní bezstarostnou zábavu než na pomoc druhým. „Zřetelná většina lidí myslí v životě nejdřív na vlastní požitky. Soužití s druhými

či něco jako společenská odpovědnost je jim cizí,“ řekl podle ČTK Opaschowski. V tuzemsku to se „společenskou odpovědností“ není o moc slavnější. Alespoň podle výzkumu agentury Opinion Window: šestatřicet procent dotázaných se neztotožňuje s myšlenkou, že stát má povinnost starat se o ty, kteří toho sami nejsou schopni. **Osm z deseti Čechů je také pro, aby stát omezil přistěhovalectví a zpřísnil pravidla pro poskytování politického azylu.** „Zarazilo mě, kolik lidí se k tomuto názoru přihlásilo. Čekali jsme, že nalezneme menšinu, která bude tento xenofobní postoj zastávat. Ukázalo se, že jde o většinový postoj,“ podotkl Petr Hrala. Ten soudí, že se na vysokém počtu lidí, kteří volají po zpřísnění azylové politiky, podepsala neznalost problematiky. „Jednak v tuzemsku získá azyl jen nepatrné procento žadatelů. A jednak tu s azylanty nikdy nebyl větší problém,“ uvedl Hrala. S otázkou „Myslíte, že by náš stát měl omezovat přistěhovalectví a zpřísnovat pravidla pro poskytování politického azylu žadatelům?“ zcela souhlasí čtyřiačtyřicet procent dotázaných. A spíše souhlasí šestatřicet procent respondentů. Dohromady osmdesát procent respondentů. Z dřívějších průzkumů vyplývá, že lidé jsou pro to poskytnout útočiště těm, kteří se ve své vlastní vlasti ocitli v bezprostředním ohrožení života. Naopak skoro nikdo z těch, kteří by se chtěli přistěhovat, aby si vylepšili životní podmínky, nemohl s podporou lidí počítat.

Jsme tak trochu bezohlední

Otázky k textu

- Přemýšleli jste někdy, čím musí projít lidé, kteří si z nejrůznějších důvodů vybrali naši zemi jako svůj nový domov?
- Víte, jaký je rozdíl mezi žadatelem o azyl a azylantem?
- Vadí vám myšlenka, že člověk, kterému hrozí v jeho zemi stíhání z náboženských, rasových, politických atp. důvodů, by mohl být vzat pod ochranu ČR? Pokud ano, proč?
- Víte, jaké jsou podmínky udělení politického azylu v ČR? Zkuste jmenovat, které si myslíte, že to jsou.
- Pokud byste mohli rozhodnout, omezili byste přistěhovalectví a zpřísnili podmínky udělení azylu? Proč? Uveďte důvody.

Poznámka: K diskusi nad problematikou uprchlictví je vhodné využít též aktivitu „Otevřené hranice“ v kapitole Ukrajinci na str. 396.

Co je to azyl?

Právo azylu

Právo hledat a požívat útočiště před pronásledováním obsahuje čl. 14 **Všeobecné deklarace lidských práv**:

- (1) Každý má právo vyhledat si před pronásledováním útočiště v jiných zemích a požívat tam azylu.
- (2) Toto právo nelze uplatnit v případě stíhání skutečně odůvodněného nepolitickými zločiny nebo činy, které jsou v rozporu s cíli a zásadami OSN.

Právo na azyl je též zakotveno v čl. 43 **Listiny základních práv a svobod**. Tato Listina je součástí ústavního pořádku České republiky, je tedy právně závazná.

Článek 43

Česká Republika poskytuje azyl cizincům pronásledovaným za uplatňování politických práv a svobod. Azyl může být odepřen* tomu, kdo jednal v rozporu se základními lidskými právy a svobodami.

*) Úmluva stanovuje též odepření azylu válečným zločincům.

Co je to azyl?

Co předchází vstupu uprchlíka na české území

Lidé, kteří žádají v České republice o azyl, se na naše území dostávají různými způsoby. Od regulérního požádání a obdržení turistického víza od českého zastupitelského úřadu v zemi původu až po nelegální příchod za pomoci různých převaděčů za mnohdy zcela nelidských podmínek. „Pomoc“ převaděčů samozřejmě není zadarmo a často pro ni tito lidé obětují veškerý rodinný majetek. Nutno vzít ovšem v úvahu, že vždy v okamžiku emigrace a při následném zažádání o azyl v cizí zemi opouští člověk nejen svůj majetek, ale především domov, přátele, příbuzné. Důvody takového kroku mohou být pochopitelně různé – od těch „řádných“, tedy rasové, národnostní, náboženské či politické pronásledování až po ony „nežádoucí“, tedy ekonomické. Prozkoumat, zda žadatelem o azyl uvedené důvody žádosti jsou či nejsou odůvodněné, je úkolem azylové procedury.

Nejen Česká republika, ale i celý zbytek střední a západní Evropy a Severní Amerika, se potýkají s problémem, jak z azylové procedury vyloučit ty, kteří si jejím prostřednictvím pouze legalizují pobyt, tedy především ty, jejichž důvody jsou „jen“ ekonomické. Zásadní otázkou ovšem stále zůstává, jak se bohaté země budou dlouhodobě vyrovnávat se vzrůstající ilegální migrací a s využíváním azylové procedury jako prostředku ekonomického zabezpečení. Tváří v tvář desítkám či stovkám zubožených imigrantů, které jejich převaděči nechali napospas osudu, nelze z čistě humánního hlediska prostě jen zavřít dveře.

Azylová procedura

Cizinec, který vstupuje na území České republiky s úmyslem požádat o azyl, musí svůj záměr sdělit policii, což může učinit na hraničním přechodu. Samotná azylová procedura začíná podáním „návrhu na zahájení řízení o udělení azylu“. Tento návrh je možno podat pouze v přijímacím středisku umístěném ve Vyšních Lhotách. Při podání návrhu je cizinci odebrán cestovní pas či jiný průkaz totožnosti. Pobyť v **přijímacím středisku** slouží k založení základních dat do evidence, provedení lékařských prohlídek a karanténních opatření. Formou vstupního pohovoru, který je veden pracovníky Ministerstva vnitra, jsou zjišťovány důvody, které vedly k podání žádosti o azyl. Pokud existují jakékoliv důkazy, podporující cizincovo tvrzení, je dobré je předložit co nejdříve.

Po skončení doby karantény a nezbytné administrativy (v praxi přibližně dva až tři týdny) bude žadatel o azyl přemístěn do jiného, a to **pobytového tábora**. Žadateli o azyl, který je zde ubytován, je zajištěn základní hygienický standard, strava, zdravotní péče apod. Za zákonem stanovených podmínek je povinen si hradit zcela či zčásti ubytování, stravu, popř. jiné služby a kapesné. Žadatel má také možnost pobyť v táboře kdykoli opustit, popř. pobývat v soukromí.

Po celou dobu procedury má žadatel o azyl možnost kontaktovat kancelář **Vysokého komisaře Spojených národů pro uprchlíky** (UNHCR) či **nevládní organizace**, které poskytují právní a sociální poradenství. Tyto služby jsou poskytovány bezplatně.

Azylová procedura

Kdo je uprchlík

(definice dle mezinárodního práva: Úmluva o právním postavení uprchlíků, 1951)

Osoba, která se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, je neschopna přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám odmítá ochranu své vlasti; totéž platí pro osobu bez státní příslušnosti nacházející se mimo zemi svého dosavadního pobytu následkem shora zmíněných událostí, a která vzhledem ke shora uvedeným obavám se tam nechce nebo nemůže vrátit. V případě osoby mající několik státních občanství se pojem „země jeho státního občanství“ týká všech zemí, jejichž je státním občanem; žádná osoba však nebude považována za zbavenou ochrany země své příslušnosti, pokud se bez závažného důvodu založeného na oprávněných obavách vzdala ochrany jedné ze zemí svého státního občanství.

Žadatel o azyl – práva a povinnosti

Dle zákona má žadatel o azyl v České republice tato práva:

- Jednat při řízení ve svém jazyce, za tímto účelem Ministerstvo vnitra poskytne bezplatně tlumočnicka, nebo si žadatel může přizvat na své náklady tlumočnicka dle své volby
- Bezplatná základní zdravotní péče
- Bezplatné ubytování, strava a kapesné, a to za předpokladu, že pobývá v přijímacím či pobytovém středisku. Po pobytu v přijímacím středisku má žadatel právo žít mimo pobytové středisko v soukromí – v tomto případě si žadatel hradí náklady spojené s pobytem sám
- Nechat se zastupovat během řízení
- Požádat o pomoc fyzickou či právní osobu zabývající se poskytováním pomoci uprchlíkům
- Nahlížet do svého spisu, vedeného Ministerstvem vnitra, a pořizovat si z něj výpisy

Azylová procedura

Žadatel o azyl v ČR má následující povinnosti:

- Strpět ubytování v přijímacím středisku do provedení nezbytných úkonů
- Strpět sejmutí daktyloskopických otisků a pořízení obrazového záznamu s cílem zjistit či ověřit jeho totožnost
- Písemně oznámit vedoucímu pobytového střediska opuštění tohoto střediska na dobu delší než 24 hodin
- Dodržovat ubytovací řád střediska
- Dostavit se po předvolání k pohovoru s pracovníkem Ministerstva vnitra ve stanovené lhůtě

Azylová procedura

Rozhodnutí o tom, zda žadatel obdrží azyl

Rozhodnutí o tom, zda žadatel obdrží azyl nebo ne, vydá Ministerstvo vnitra do 90 dnů ode dne zahájení řízení. Tato lhůta může být přiměřeně prodloužena. V tomto případě má Ministerstvo vnitra povinnost o tom žadatele vyrozumět. Řízení o žádosti může být přerušeno, a to nejdéle na 90 dnů, pokud se žadatel nemůže řízení zúčastnit ze zdravotních či jiných vážných důvodů. Dále může být řízení přerušeno, pokud byl žadatel vyzván, aby opravil nedostatky podání, a to nejdéle na 14 dnů. Řízení o žádosti může být zastaveno, pokud např. účastník vzal návrh zpět, během řízení zemřel, pokud ve stanovené lhůtě neodstranil vady podání či pokud se bez vážného důvodu opakovaně nedostavuje k pohovoru a neposkytuje informace nezbytné pro zjištění skutečného stavu věci. V případě, že je žádosti vyhověno, žadatel o azyl se stává **azylantem** a získává trvalý pobyt na území České republiky. Pokud je žádost odmítnuta, má žadatel o azyl právo podat proti rozhodnutí rozklad do 15 dnů ode dne doručení rozhodnutí. Je-li žádost odmítnuta jako zjevně neodůvodněná, lze podat rozklad pouze do 7 dnů od doručení.

Žádost je považována za zjevně neodůvodněnou, pokud žadatel uvádí pouze ekonomické důvody, nebo úmyslně uvádí nesprávné údaje, přichází ze státu, který Česká republika považuje za třetí bezpečnou zemi nebo bezpečnou zemi původu, nebo má více než jedno občanství a nepožádal o ochranu v jednom ze států, jehož občanství má. Žadatel o azyl může využít pomoc právníků nevládních organizací. Správní orgán II. instance buď rozklad zamítne, a tedy potvrdí původní záporné rozhodnutí, nebo původní rozhodnutí zruší. Pak má možnost buď udělit azyl, anebo vrátit případ zpět do I. instance k novému projednání.

Pokud žadatel obdrží negativní rozhodnutí, má lhůtu 30 dní na podání žaloby na přezkoumání rozhodnutí Vrchním soudem. Včas podaná žaloba má odkladný účinek na vykonatelnost rozhodnutí. Žadatel může na základě žaloby Vrchnímu soudu požádat o vízum za účelem strpení pobytu v České republice

Azylant

Azylantem se na území České republiky rozumí cizinec, kterému byl podle zákona 325/1999 Sb. udělen azyl, a to po dobu platnosti rozhodnutí o udělení azylu.

K přechodnému ubytování cizinců, kterým byl udělen azyl, slouží **Integrační azylové středisko**. Integrační azylová střediska se nacházejí v Jaroměři, Zastávce u Brna, Hoštce-Velešicích u Roudnice nad Labem a v Ústí nad Labem-Předlicích.

Azylová procedura

Azylant má podle zákona o azylu stejná práva a povinnosti jako český občan s výjimkou práva volebního a branné povinnosti. To znamená, že azylant může pracovat či být evidován na úřadu práce, může studovat, podnikat a podstupovat jakékoliv právní úkony. Na druhé straně musí stejně jako čeští občané platit daně, zdravotní pojištění a nést odpovědnost za jakékoliv protiprávní jednání. Aby se azylant mohl začlenit do české společnosti co nejdříve a co nejsnadněji, existuje státní integrační program, v jehož rámci by měl být azylantovi do 1 měsíce od udělení azylu nabídnut bezplatný kurz českého jazyka a v co nejkratší možné lhůtě i tzv. integrační byt. Ten si může azylant po dohodě s příslušným odborem Ministerstva vnitra ČR vyhledat sám (či s pomocí nevládní organizace) nebo přijme nabídku Ministerstva vnitra ČR (taková nabídka je mu účinná jen jednou – pokud odmítne, je ze státního integračního programu dále vyloučen). V rámci tohoto programu je obcím, které azylantovi poskytnou byt a tento je tomuto či případně dalším azylantům k dispozici během následujících deseti let, poskytována jednorázová dotace. Tato podpora bydlení azylantů je způsobena situací na českém trhu s byty, kdy by naprostá většina azylantů byla po velmi dlouhou dobu nucena žít buďto v podnájmech, tedy za velmi obtížných finančních podmínek, nebo ve státních integračních střediscích, kterých by v takovou chvíli bylo ovšem nutno zřídit podstatně více. To by ovšem daňového poplatníka stálo značné prostředky. Přes různé problémy, které se ve státním integračním programu vyskytují, se jedná o jedinou skutečnou pomoc, kterou český stát poskytuje integraci azylantů do českého prostředí. Největší díl odpovědnosti padá samozřejmě na azylanty samotné, kteří mohou v případě potřeby vyhledat pomoc nevládních organizací či pracovníků místních sociálních odborů.

Azylant může po pěti letech (někdy i dříve) zažádat o české občanství.

Důvody udělení azylu

Azyl může být v České republice cizinci udělen, pokud:

- bude v řízení zjištěno, že cizinec je pronásledován za uplatňování svých politických práv a svobod nebo má odůvodněný strach z pronásledování z důvodů rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině či pro zastávání určitých politických názorů ve státě, jehož je občanem, je-li žadatel bez občanství, pak ve státě jeho trvalého pobytu
- žadatel o azyl je manžel/ka azylanta, svobodné nezletilé dítě (tj. mladší 18-ti let) azylanta a je-li žadatel o azyl rodičem azylanta mladšího 18-ti let
- cizinec je uprchlíkem podle mezinárodní smlouvy a podle rozhodnutí Úřadu Vysokého komisaře OSN

Ministerstvo vnitra ČR také může udělit azyl z humanitárních důvodů.

Azylová procedura

Důvody neudělení azylu

Azyl nebude cizinci udělen, pokud uvádí pouze ekonomické důvody, úmyslně uvádí nesprávné údaje, přichází ze státu, který Česká republika považuje za třetí bezpečnou zemi nebo bezpečnou zemi původu, nebo má více než jedno občanství a nepožádal o ochranu v jednom ze států, jehož občanství má. V takových případech je žádost považována za zjevně neodůvodněnou.

Internetové stránky, kde je možné získat další informace

<http://www.unhcr.cz> – Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky v Praze (UNHCR)

<http://www.mvcr.cz/uprchlici> – Ministerstvo vnitra České republiky

<http://www.azyl.cz> – Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU)

<http://www.helcom.cz> – Český helsinský výbor-Poradna pro uprchlíky (ČHV-PPU)

<http://www.p-p-i.cz> – Poradna pro integraci (PPI)

<http://www.ecre.org> – European Council on Refugees and Exiles

<http://www.amnesty.org> – Amnesty International

Uprchlíci v ČR – plakáty

Cíle

studenti

- znají právní zakotvení práva na azyl
- mají ucelenou představu o azylové proceduře, o právech a povinnostech žadatelů o azyl
- mají představu o počtu žadatelů o azyl a azylantů v ČR
- dokážou zpracovávat informace
- jsou schopni výkladu na dané téma

Velikost skupiny

do 25 lidí

Čas

45–60 minut

Pomůcky / příprava

- 4 kopie Informací pro učitele ze stran 244, 245, 252 až 259, případně i dalších materiálů k tématu
- obrázky a fotografie s tématem uprchlíků vystříhané z novin a časopisů (možno předem zadat i jako úkol pro studenty)
- arch balícího papíru (nebo papíry na flipchart), fixy, lepidlo, barevné papíry

Postup / popis

1. Rozdělte třídu na 4 skupiny, každé z nich dejte kopie Informací pro učitele.
2. Každé skupině zadejte úkol, aby z daných materiálů zjistila co nejvíce informací o jednom z následujících tématických bloků a zapsala si je na papír:

Uprchlíci v ČR – plakáty

Tematické bloky

- Co je to právo na azyl a jaké má právní zakotvení?
Kdo je to uprchlík – žadatel o azyl – azylant, jak jsou právně definováni?
- Kolik je v ČR azylantů a odkud pocházejí?
Kolik je v ČR žadatelů o azyl a odkud přišli?
- Jak probíhá azylová procedura?
Azylová zařízení v ČR
- Důvody udělení či neudělení azylu
Práva a povinnosti žadatele o azyl

- Spojte skupiny a) – b) a c) – d). Vzniknou dvě větší skupiny.
- Úkolem obou dvou skupin je vytvoření plakátu, který bude obsahovat informace ze zadaných tematických bloků. Upozorněte studenty, že plakát by měl obsahovat stejné kategorie jako tematické bloky, ale může obsahovat i jiné informace, na které studenti při vyhledávání narazili a považují je za zajímavé nebo důležité. Plakát by měl mít zajímavou grafickou úpravu, měly by se na něm objevit fotografie, je možné použít i výstřižky grafů nebo textů z Informací pro učitele.
- Během studentské práce poskytněte rady a informace, pokud o to studenti budou žádat.
- Po dokončení práce si skupiny navzájem představí své plakáty a seznámí se s informacemi, které plakáty obsahují. Při prezentaci by se mělo vystřídat více studentů z dané skupiny.
- Plakáty vyvěste na viditelné místo.

Hodnocení / reflexe

Diskuse nad otázkami: Dozvěděli jste se nějaké informace o uprchlících, které jste dosud neznali? Objevilo se mezi nimi něco opravdu překvapivého? Co se vám líbilo/nelíbilo na plakátu druhé skupiny?

Aktivitu je vhodné použít jako shrnutí všech dosavadních faktů z informací pro učitele.

Emigrace – na které straně stojíš?

Cíle

studenti

- si vyjasní postoje k problematice emigrace
- jsou schopni formulovat své názory
- dokážou kriticky myslet a racionálně argumentovat

Velikost skupiny

libovolná

Čas

30 minut

Pomůcky / příprava

- Na tabuli nebo flipchart přepsané Výroky – Emigrace (případně i jiná tvrzení naformulovaná dle aktuální potřeby)
- Čtvrtky s nápisy **Souhlasím** a **Nesouhlasím**, připevněné na protilehlých stěnách místnosti
- Kopie textů 3.3.A a 3.3.B pro každého studenta

Popis / postup

1. Vysvětlíte studentům, že cílem následujícího je zjistit obecné názory na problematiku emigrace. Jejich úkolem je zaujmout stanoviska a dokázat je zdůvodnit ostatním.
2. Odhalte připravené výroky a vyzvěte studenty, aby zaujali stanovisko k prvnímu výroku a postavili se pod cedulky **Souhlasím** či **Nesouhlasím** podle jejich přesvědčení.
3. Stoupenci obou táborů mají pět minut na to, aby zdůvodnili svá rozhodnutí. Dbejte, aby se dostalo ke slovu co nejvíce lidí, můžete omezit dobu diskusního příspěvku na půl až jednu minutu (podle počtu účastníků).
4. Studenti, které přesvědčily argumenty druhé strany, mohou změnit tábor. Poměr souhlasných a nesouhlasných reakcí запиšte na tabuli. V tomto stadiu není účelem dosáhnout konsensu.
5. Postup opakujte s dalšími výroky.

Emigrace – na které straně stojíš?

Hodnocení / reflexe / variace

Diskutujte se studenty nad výsledky jejich rozhodnutí, shrňte, jaké jsou postoje třídy v otázkách emigrace. Je možné poskytnout prostor pro dořešení sporných otázek, pro vyjádření pocitů účastníků během argumentace.

Vyzvěte studenty, aby znovu probrali jednotlivé body a pokusili se najít kompromisní řešení. Aktivita by neměla skončit pouze dohodou studentů na tom, že se nedohodli. Během diskuse můžete použít některých argumentů z Informací pro učitele.

Jako následnou aktivitu doporučujeme četbu textů 3.3.A a 3.3.B

Cvičení lze použít jako úvodní aktivitu k jiným tématům, pokud naformulujete vhodné výroky.

Emigrace – na které straně stojíš?

Výroky – emigrace

- Neměli bychom přijímat uprchlíky a emigranty z jiných zemí, máme svých starostí dost, cizinci nám zde zabírají pracovní místa.
- Uprchlíci k nám přicházejí za lepším životem, maskují své motivy stížnostmi na porušování lidských práv v jejich zemích.
- Měli bychom spíše zajistit, aby byla všude dodržována lidská práva a svobody občanů, přijímání uprchlíků samo o sobě nic nevyřeší.
- Česká republika ještě není tak bohatá, aby si mohla dovolit přijímat uprchlíky z jiných zemí. Přijímat uprchlíky je povinností spíše bohatých států, ne naší.
- Je naší mravní povinností přijímat uprchlíky, protože máme dluh z minulosti, kdy mnoho významných osobností emigrovalo do zahraničí, aby mohlo svobodně vykonávat svou práci.
- Uprchlíkům je třeba pomáhat z čistě humánních důvodů.
- Nemá smysl diskutovat o uprchlících. Česká republika prostě uprchlíky přijímá a bude přijímat, protože je to její povinnost: přihlásila k mezinárodním úmluvám a právo na azyl je zakotveno také v ústavě ČR.

Marlene Dietrich

Emigrace v minulosti a dnes

Text 3.3.A

Moje praktická minulost a současnost

Azyl 02/2001 (Svatopluk Karásek)

Problematiku utečenců se zájmem sleduji už 20 let. Sám jsem to prožil s rodinou, s třemi malými dětmi. Například si pamatuji, jak jsme přišli do utečeneckého tábora ve Švýcarsku, nevěděli jsme, co s námi bude dál, čekali jsme na vyřízení azylu. Asi po 14 dnech jsme se dali do řeči s jednou slovenskou rodinou a oni nám říkali: „Čekáte na azyl – to jen tak nebude, my už čekáme dlouho, náš Fero se zde narodil – zde v táboře.“ Dívali jsme se, kde mají nějaké mimino, když tu náhle přiběhl Fero – tipovali jsme ho tak na 5–6 let a mojí ženě se udělalo zle. Pro nás to dobře dopadlo a za dalších 10 let jsem pomáhal lidem, kteří azyl ve Švýcarsku nedostali.

V hebrejštině je slovo „anávím“, které se překládá jako „chudí“, ale znamená to mnohem víc – je to intenzivnější – bídí, vydaní na pospas, bez jakéhokoli zastání, úplně bez šancí. Pojem uprchlík či utečenec, to ještě mnoho nevypovídá o pravém stavu věci. Utečenec, který dostane azyl, ten je na tom dobře, o něj bude postaráno. Ale utečenec odmítnutý, ten patří k těm anávím v plné intenzitě. Zpět do

země, ze které uprchl, nemůže, do jiné země než do té, kde požádal o azyl, také nemůže – a v té zemi ho nechtějí a odmítají se ho ujmout. Tedy odmítnutí utečenci jsou nejbědnější, ti jsou odkázáni na naši pomoc. Odmítnutý přichází v našich branách, to je aktuální nouze, která na nás naléhá. I naše zem se pomalu stává cílem uprchlíků. Nejsme země příliš známá, pomalu se vyhrabáváme ze srabu, uprchlíků, kteří chtějí zůstat u nás, není mnoho. Za deset let bylo u nás asi 34 000 žádostí o azyl. Na srovnání, Francie jen za rok 2000 – 39 000, Holandsko 44 000, Belgie 43 000. Za rok 2000 bylo u nás podáno 8 787 žádostí, z toho dostalo 134 lidí azyl – to znamená 1,5% žadatelů. V ostatních evropských zemích je to od 12% do 33%. Zásadní rozdíl je v tom, že ostatní země přijímají utečence již celá desetiletí, že ještě nedávno přijímali utečence i od nás, tím pádem přijali již mnoho emigrantů a jsou vyčerpané. Přesto ještě stále přibírají mnohem víc než my – vždyť je to podstatný rozdíl: 33% a 1,5%. A tak jsem z toho smutný a začínám se za náš způsob udílení azylu stydět.

Emigrace v minulosti a dnes

Text 3.3.B

I uprchlíci jsou lidé

Mladá fronta Dnes, 14. 7. 2001 (Tomáš Kučera)

Není to tak dávno, co Češi plnili uprchlické tábory v Německu či Rakousku. Vyspělé západní země většinou lidem přicházejícím z bývalého Československa pomohly a snažily se emigranty přijmout. Dnes je podobně vysněnou zemí pro uprchlíky z východu Česká republika. Mají její obyvatelé morální právo běžence odsuzovat a jejich úděl zpochybňovat? Ti, kteří nesouhlasí s uprchlickým táborem v Kostelci nad Orlicí, by si měli

uvědomit, že v podobné situaci jako tamní běženci byli nedávno i mnozí jejich krajané. Kdo jim zaručí, že se nic takového už nebude opakovat? Nezaújatý pozorovatel nemůže přehlédnout, že Česká republika je zemí mnoha individualistů, jež život za vlastním prahem, natož za hranicemi nezajímá. Čechy však nejsou středem poklidného světa bez válek a utrpení. Stačí otevřít oči.

Otázky k textům

- Které argumenty z textu vás nejvíce zaujaly? Se kterými plně souhlasíte? Proč? Se kterými se naopak nemůžete ztotožnit?
- Souhlasíte s názory, že „by se každý měl starat o sebe“, „co nám je do nějakých uprchlíků“, a podobnými? Proč?
- Co znamená slovo „anávím“? Zkuste si představit situaci uprchlíka, který v nové zemi nedostal azyl a v zemi původu mu hrozí vězení nebo smrt. Co byste mu doporučili, kdyby vás požádal o radu?
- Znáte emigranty a uprchlíky z řad známých osobností a jejich práci v exilu?
- Myslíte si, že mezi žadateli o azyl a azylanty jsou také vědci, spisovatelé, umělci a další osobnosti významné pro národy v jejich zemích původu?
- Znáte nějaké z nich? Slyšeli jste alespoň o tom, že by se mezi nimi takoví vyskytovali?

Emigrace a svět

Uprchlíci či exulanti se vyskytují prakticky ve všech historických epochách. Vzpomeňme jen ve světovém měřítku např. **exodus Židů** či v naší historii **českou emigraci po Bílé Hoře** (mj. **Jan Amos Komenský**).

Ve středověku byly důvodem migrace a emigrace zejména četné náboženské války. V novodobých dějinách je pak celé 20. století charakteristické útoky těch, kterým by v jejich rodné zemi hrozil útisk nebo dokonce smrt pro jejich přesvědčení či národnost, přímo přeplněné. Příčinami těchto emigračních vln byly různé dějinné události: **první světová válka, ruská revoluce, pád Osmanské říše, druhá světová válka a nacismus, pád koloniální moci v Africe, sovětský vliv ve střední a východní Evropě, arabsko-izraelský konflikt, vietnamská válka, diktátorské režimy v Latinské Americe**. Všechny tyto události měly za následek miliony obětí – lidí, kteří byli nuceni opustit své domovy, rodiny, země.

Uprchlíci byli a jsou přínosem a obohacením kultury nebo vědy hostitelské společnosti. Někteří z nich jsou světově známí a slavní umělci, malíři, básníci, spisovatelé či vědci. Z těch nejproslulejších exulantů můžeme poukázat na ty,

- kteří museli uprchnout před nacistickým režimem: vědce **Alberta Einsteina**, spisovatele **Thomase Manna**, psychiatra **Sigmunda Freuda**, herečku **Marlene Dietrichovou** aj.
- kteří museli utéci před totalitními režimy různých států: vědec **Andrej Sacharov**, spisovatel **Alexander Solženicyn**

Další možné příklady pro studenty: herec Kirk Douglas, otec Michaela Douglose – emigrant z Řecka.

Emigrace z Čech

Také Češi zažili – a to hned několik – emigračních vln. V období druhé světové války byli mezi emigranty např. herci **Jiří Voskovec** a **Jan Werich**, hudebník **Jaroslav Ježek**, básník **Ivan Jelínek** a mnozí další. Za doby socialistického Československa proběhly dvě významné emigrační vlny: po roce 1948 a 1968. Z významných osobností, které v průběhu těchto let emigrovaly, lze namátkou jmenovat novináře **Ferdinanda Peroutku**, spisovatele a pozdějšího ministra kultury **Pavla Tigrida** (ten dokonce uprchnul již jednou předtím – za druhé světové války), režiséra **Miloše Formana**, tenistku **Martinu Navrátilovou**, tenistu **Ivana Lendla**, zpěváky **Karla Kryla**, **Jaroslava Hutku** a **Vlastimila Třešňáka**, spisovatele

Emigrace a svět

Milana Kunderu, Josefa Škvoreckého, Silvii Richterovou, Jana Čepa, básníka **Ivana Diviše**, dirigenta **Rafaela Kubelíka**, novináře a publicistu **Ivana Medka**, operní pěvkyni **Jarmilu Novotnou**, herce **Jana Třísku**, pedagoga a zakladatele myšlenky sociálního školství **Přemysla Pittra**, právníka a státního žalobce **Jaroslava Drábka**.

Emigrace do Čech (Československa) před rokem 1989

- ruská emigrace ve 20. letech 20. století: např. jazykovědec Roman Jakobson – zakladatel světoznámého Pražského lingvistického kroužku, sociolog P. Sorokin
- emigrace před nacistickým režimem ve 30. letech 20. století: Thomas Mann
- emigrace řecká související s občanskou válkou v Řecku v letech 1946–1949 (zpěvačky Martha a Tena Elefteriadu)

Každému režimu, který v praxi omezuje a potlačuje svobody svých občanů, jsou nemilí především a právě lidé, kteří jsou nějakým způsobem činní, tím pádem známí a uznávaní a nejsou přitom jaksi „zjedno“ s oficiálními autoritami. I mezi žadateli o azyl a azylanty v České republice proto nalezneme lidi, kteří jsou v zemi svého původu nežádoucími právě proto, že byli (a mnozí jsou stále i zde) aktivními odpůrci režimu nebo byli zapojeni do aktivit, které tomuto režimu nejsou z jakýchkoliv důvodů milé, a požívají tam u mnohých lidí značné úcty. Mnozí zde také spolupracují s Rádiem Svobodná Evropa a s dalšími institucemi či organizacemi zabývajícími se lidskými právy nebo reprezentují nějaké politické, kulturní či náboženské hnutí. Často jsou i mezi nimi malíři, spisovatelé, novináři nebo vědci. Příkladem mohou být aktivity běloruské komunity či Arménský klub, který zde vydává i časopis.

Z výzkumu, který byl realizován v roce 2000 mezi azylanty vyplynulo, že **míra vzdělanosti mezi azylanty v České republice je vyšší než v rámci české populace**. To ovšem svědčí též o tom, komu především se azyl v této zemi uděluje.

Fakt, že Česká republika uděluje azyl osobám, kterým v jejich zemi hrozí stíhání pro jejich názory, rasu, národnost, politické přesvědčení apod., není jen pouhou otázkou plnění mezinárodních závazků, ale i otázkou mravní. Právě Češi by při svých historických zkušenostech měli nejlépe chápat, co to znamená žít v totalitním režimu, co je to touha po svobodě a co je to represe režimu, který veškeré svobody a lidská práva porušuje. Naše svoboda je dar, o který bychom se měli umět rozdělit s těmi, kteří za tuto dnes již i pro nás samozřejmost musí ve své zemi bojovat a za to jim hrozí stíhání a trest.

Azylant jako...

Cíle

studenti

- znají vlastní postoje vůči azylantům a jejich důvody
- jsou schopni racionálně vysvětlit, proč se liší jejich vztah k azylantům podle zemí jejich původu
- dokážou odhalit vlastní i obecně sdílené předsudky a jejich zdroje

Velikost skupiny

libovolná

Čas

20–30 minut

Pomůcky

- tabulka Azylant jako... pro každého studenta
- tabule, křída

Popis / postup

1. Na tabuli napište: Ukrajinec, Bělorus, Rus, Rumun, Bulhar, Afghánec, Iráčan, Vietnamec, Afričan.
2. Vyzvěte studenty, aby do každého řádku tabulky zařadili azylanty všech uvedených národností (může jich být i více v jedné kolonce) podle toho, jak by pro ně byli v daném sociálním vztahu přijatelní.

Hodnocení / reflexe

Vyzvěte studenty, aby postupně zdůvodňovali své volby. Převažovali azylanti některých národností výrazně v levých/pravých sloupcích tabulky? Čím je to způsobeno? Jak se na vašich volbách promítlo mediální zpravodajství? Odkud čerpáte informace o uprchlících?

Azylant jako...

	Vítaný	Přijatelný	Trpěný	Nepřijatelný
Spoluobčan obyvatel stejného státu				
Obyvatel stejného města				
Ulice				
Domu				
Spolužák				
Učitel				
Kamarád				
Partner				

Zdroj: upravená hra Cizinec jako... ze souboru pracovních listů **Ostrovky a křížovky**, Tereza – sdružení pro ekologickou výchovu, Praha 1997.

Uprchlíci a média

Text 3.4.A

Křič: Azyl, azyl!

Magazín Práva, 19. 05. 2001 (Olga Franzlová)

Podle odhadů detektivů zhruba devět desetin zadržených zahraničních dealerů drog v Praze jsou lidé, kteří žádají o azyl a měli by se nacházet v některém z uprchlických táborů. Obdobné poznatky mají i jiné policejní útvary zabývající se krádežemi, přepadáváním, drobnými přestupky.

„Zadrželi jsme 34letého cizince G. M., unesl dívku, píchal do ní heroin a pervitin, mlátil ji po hlavě pistolí a nutil, aby prodávala drogy. Už půl roku byl žadatelem o politický azyl,“ vypráví detektiv NPDC jednu z mnoha historek. Každodenní policejní svodky týkající se zadržených dealerů drog, zlodějů, žebráků obsahují dost příkladů. Zástupci afrického kontinentu, Balkánu a východní Evropy. Žadatelé o politický nebo humanitární azyl.

Policisté jsou povinni jakéhokoli žadatele o politický nebo humanitární azyl, ať už pochází z kterékoli země včetně Slovenska, převést do přijímacího tábora ve Vyšních Lhotách. Tam se žadatel mj. podrobí zdravotní prohlídce a po několika dnech je přemístěn do některého z pobytových zařízení (výraz uprchlický tábor se již neužívá), kde čeká na výsledek azylového řízení. Teoreticky to trvá okolo sedmi měsíců, může se však protáhnout na řadu let. Zde žadatel po celou dobu řízení dostává jídlo, ubytování a lékařskou péči a kapesné. Všichni tvrdí, že nemají peníze. Smějí pracovat, pak by si ovšem museli hradit náklady sami. To nedělá nikdo.

Azylové řízení v první instanci lze teoreticky ukončit za 90 dnů, u druhé instance lhůta stanovena není. Jde obvykle o měsíce až roky. Při reportáži o tlumočnickovi z ruského jazyka sedím na jednom z místních oddělení. Je pozdě večer, na chodbě sedí dva Gruzínci. Zadržení při krádeži v blízkém obchodním domě. „Typický příklad toho, kdo chtěl jinam, chytili ho už u nás, tak zažádal o azyl,“ říká hořce vyšetřovatel. Oba Gruzínci mají

být správně ještě v záchytném táboře ve Vyšních Lhotách. Oba mají rozpíchané ruce i nohy a přiznávají, že jsou závislí na heroinu. Proto také kradli. Denní spotřeba okolo dvou tisíc korun. V případě, že je běženci jeho žádost o udělení azylu zamítnuta, měl by do třiceti dnů opustit území ČR. „Pokud však stihne do té doby podat žalobu k Vrchnímu soudu, musím mu vydat nové vízum na jeden rok,“ říká pracovník cizinecké policie.

A tak pořád dokola...

Pokud po letech skončí definitivně řízení, je to stejně humubumu. „Nejméně jednou měsíčně tady máme případy, kdy žadatel neuspěl ani ve druhé instanci a za týden zde byl zpět, protože opětovně požádal o azyl,“ říká pracovník jednoho z pobytových zařízení. „Někdy mi připadá, že si tady jen přehazujeme hromádky papírů a házeme do koše miliony vybrané z peněz daňových poplatníků.“

Xenofobie? Hodinu a čtvrt sleduji cvrkot před jedním z pobytových zařízení. Už po dvou minutách mého chození po parkovišti to začne. Z auta za dva miliony vystupuje pán v koženém kabátě. Zástup ustrašených Arabů už čeká. Jednoho z nich si boss odvádí po silnici dál a o čemsi spolu mluví asi deset minut. Instruovaná ovečka pak hovoří se všemi ostatními. Kdepak je zítra potkám? V Praze? V Brně? Předmět podnikání je zřejmý: drogy. K přepychovému autu s pražskou značkou přicházejí špatně oblečení Rumuni. Rumunsky rozumím. Jde o rozdělení žebráckých zón v Praze. Dále šťastlivci: jedna z rodin bude druhý den převezena do Nizozemska, další do Německa. Zkusmo. Pokud se to nepodaří, budou vráceni zpět a zažádají v ČR znovu o azyl. Přijíždí jeep s libereckou SPZ. Vyklápejí dvě dívky, jimž by chlap ani nepotřeboval kouknout pod sukň – ty sukň mají stěží deset centimetrů. Jdou se do pobytového zařízení naobědvat. Vyspí se a večer zpět na štreku. Proříznutým otvorem na opačném konci areálu

Uprchlíci a média

Křič: Azyl, azyl! /pokrač./

Magazín Práva, 19. 05. 2001 (Olga Franzlová)

prostrkují Balkánci nadité tašky. Jaký je asi původ obsahu tašek, když „uprchlíci“ nejdou přes hlavní bránu?

„Toho Angolana prý u něj doma trápili. Byl ubytován na faře u Pelhřimova. Prodával drogy dětem z Českých Budějovic, Humpolce, ale i z Brna,“ vypráví jeden z pelhřimovských policistů nedávný případ. „Byli jsme vystaveni kvůli běžnému kriminálnímu činu neuvěřitelnému politickému tlaku, stejně jako

pan farář, který upozornil, že se děje něco podivného.“ Prodával Angolan, manželka i syn. „Helsinský výbor do poslední chvíle tvrdil, že je to jen ubožák. Dokonce hájili i skutečnost, že prodává drogy, vždyť chuděra potřebuje vydělat na úplatky, aby se nejmladší syn dostal z Angoly do ČR. My jsme tomu chudáčkovi v akci Puma prokázali prodej drog ve výši čtvrt milionu korun,“ dodává policista.

Text 3.4.B

Reakce UNHCR na článek „Křič Azyl“

Jean-Claude Concolato

Dovoluji si reagovat na článek „Křič: Azyl, azyl!“, který magazín Práva zveřejnil dne 19. května 2001. Protože se domnívám, že je obsahově chybný a že je bohužel příkladem nedostatečné znalosti a porozumění složitému tématu, zasílám k němu několik poznámek.

Článek upozorňuje veřejnost na to, že se pachatelé trestné činnosti, zejména drogoví dealeri, často zaštiťují žádostí o azyl. Touto následně nejenom legalizují svůj pobyt na území České republiky, ale zároveň získávají povolení k práci a bezplatnou lékařskou péči. V této souvislosti pak článek líčí pobytová zařízení zřizovaná Ministerstvem vnitra jako jakési státní útulky pro pachatele trestné činnosti, např. převaděče, drogové dealery, popř. prostitutky.

Článek začíná tvrzením, že „Podle odhadů detektivů zhruba devět desetin zadržovaných zahraničních dealerů drog v Praze

jsou lidé, kteří žádají o azyl a měli by se nacházet v některém z uprchlických táborů. Obdobné poznatky mají i jiné policejní útvary zabývající se krádežemi, přepadáním, drobnými přestupky.“ Pokud se však autorka článku chtěla zabývat počty cizinců, kteří byli v Praze zadrženi, bylo by bezesporu vhodnější citovat oficiální statistiky. Přesto však článek, který se zabývá především trestnou činností žadatelů o azyl, necituje žádné statistické údaje týkající se zadržovaných žadatelů o azyl, obviněných žadatelů o azyl, popř. odsouzených žadatelů o azyl. Navíc, jak jistě víte, presumpce nevinny platí bez ohledu na právní postavení osoby na území republiky, takže ani počty zadržovaných by údajně vysokou kriminalitu jakékoli skupiny nemohly doložit. Pouze pro informaci dodávám, že k 24. květnu t.r. bylo pro trestnou činnost rozhodnutím soudu odsouzeno 14 žadatelů o azyl. Víme-li, že pouze v roce 2000 požá-

Reakce UNHCR na článek „Křič Azyl“ /pokrač./

Jean-Claude Concolato

dalo o azyl na území České republiky 8787 osob, tvoří počet odsouzených méně než 0,16% z nich. **Informace, že „by se měli nacházet v některém z uprchlických táborů“ pouze dokresluje autorčinu neznalost platné legislativy. Zákon o azylu totiž žadateli umožňuje nejenom opustit zařízení na dobu delší 24 hodin, ale i registraci pobytu na adrese mimo středisko po celou dobu řízení o azyl.**

Hořkým povzdechem pracovníka pobytového střediska poukazuje článek na případy podvodů: ačkoli žadatelé tvrdí, že nedisponují žádnými finančními prostředky, často pracují. Autorka však již bohužel nezmiňuje ustanovení §42 zákona o azylu, který jasně stanoví, že „*Dovolují-li to majetkové a finanční poměry účastníka řízení, je povinen služby... hradit zcela nebo zčásti.*“ (službami se přitom rozumí ubytování, strava, popřípadě jiné služby a kapesné). Existuje-li proto podezření, že účastník řízení disponuje příjmy, aniž by se na úhradu služeb v souladu se zákonem podílel, měli by zaměstnanci střediska na takový případ příslušné orgány okamžitě upozornit.

Pasáž nazvaná „*Xenofobie?*“; jež se opět neopírá o jediný statistický údaj, resp. fakta, která by nebyla zmatečně interpretována, je absurdně sama nejlepším příkladem xenofobních postojů. Autorka totiž vybízí k zamyšlení nad tím, zda je xenofobní zobecňování legitimní či ne. Dovolují si Vás upozornit, že pouhé úvahy o tom, zda může být xenofobie omluvena, je v demokratických státech zcela nepřijatelná, o to více v zemi, která je smluvní stranou Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace.

Uvedené citace jsem vybral pouze namátkově. Článek se ani nepokouší vysvětlit, co znamená azyl, popř. řízení o jeho udělení. Namísto toho vytváří falešnou představu nepopulárnosti a beztrestnosti žadatelů o azyl. Tento blud notně posilují citace ustaraných, leč bezejmenných odborníků, jejichž pracovní zařazení má jejich názorům dodat na důvěryhodnosti. Pravdou však je, že žadatel o azyl podléhá trestnímu zákoníku stejně jako kdokoli jiný. Pokud tedy existuje jakékoli podezření z jeho trestné činnosti, měly by orgány činné v trestním řízení bez prodlení zasáhnout.

UNHCR ví, že někteří žadatelé o azyl jsou trestně stíháni (stejně jako ví, že některé trestně stíhané osoby požádaly o azyl). Kdykoli však UNHCR mělo podezření, že k trestné činnosti dochází, obrátilo se okamžitě se svým podnětem na příslušné orgány. Krátce po oznámení skutečně došlo k vyšetření případu, na který jsme upozornili. Úmluva o právním postavení uprchlíků, která v České a Slovenské republice nabyла účinnosti v únoru 1992, totiž jasně stanoví, že „*Každý uprchlík má povinnosti vůči zemi, ve které se nachází, což znamená v zásadě, že se musí podrobit zákonům a nariadením... této země.*“.

Stručně řečeno, článek využívá zavádějících, účelově překroucených a někdy i chybných informací, a celý tak působí extrémně xenofobním dojmem: **Naznačuje totiž nejenom to, že většina drogových dealerů (a pachatelů trestné činnosti obecně) jsou žadatelé o azyl, ale druhotně i to, že žadatelé o azyl jsou pouze pachatelé trestné činnosti. Účelově zkrácené informace, na kterých je celý text postaven, pouze posilují rozšířené xenofobní stereotypy o uprchlících a cizincích obecně.**

Média a skutečnost

Cíle

studenti

- zformulují vlastní představy o „průměrném uprchlíkovi“
- jsou schopni porovnat tyto představy s mediálním obrazem uprchlíka z textu 3.4.A
- jsou schopni odhalit manipulaci v textu
- uvědomují si, jakými způsoby můžou média ovlivňovat/deformovat/vytvářet obraz skutečnosti

Velikost skupiny

libovolná

Čas

45–60 minut

Pomůcky

- kopie Textu 3.4.A pro všechny studenty
- balicí archy papíru, fixy

Popis / postup

1. Rozdělte studenty do 4 skupin.
2. Vyzvěte každou skupinu, aby do středu balicího archu napsala průměrný uprchlík v ČR a během 5 minut k nim připojila všechny asociace, které členy skupiny napadají (práci můžete motivovat otázkami: Odkud pochází? Co zde dělá? Kde žije? Jakou má rodinu? Jaký má příjem? O co usiluje? apod.).
3. Každá skupina odprezentuje svou představu uprchlíka. Na tabuli se na základě dohody se všemi studenty pokuste sepsat všechny charakteristiky průměrného uprchlíka v ČR.
4. Rozdejte studentům text 3.4.A, požádejte je, aby si ho pozorně přečetli. Stejným způsobem ať každý sestaví mediální obraz žadatele o azyl, který podává článek 3.4.A.
5. Mediální charakteristiky žadatele o azyl z textu zaznamenejte na tabuli.
6. Porovnejte oba obrazy uprchlíka či žadatele o azyl.

Média a skutečnost

Hodnocení / reflexe

Jak se liší obraz průměrného uprchlíka od mediálního obrazu? Kolik případů je ve článku vyjmenováno? Víte, jaká je skutečná míra kriminality mezi žadateli o azyl či azylanty? Jak podobné články ovlivňují povědomí o žadatelích o azyl?

Během reflexe je vhodné uvádět fakta a argumenty z článku 3.4.B a z Informací pro učitele a vést studenty

- k poznání skutečných údajů o kriminalitě žadatelů o azyl
- k pochopení, jakým způsobem byla v textu 3.4.A účelově sestavována fakta (citace jednostranných a nereprezentativních zdrojů, vybírání křiklavých, ale ojedinělých případů, uvádění počtu zadržených, nikoli odsouzených – porušení presumpce nevin, kousavá ironie při popisování trestné činnosti atp.)
- k odhalení nepřipustných generalizací (Najdou se mezi Čechy dealéři drog, drobní zloději, závislí na drogách, prostitutky? Umíte si představit, jak by vypadal obraz Čecha v podobně napsaném článku?)
- k poznání, že zákony platí pro všechny, i pro azylanty a žadatele o azyl
- k odhalení, jakým způsobem média zobrazují skutečnost

Obraz uprchlíků v médiích

Veřejnost v naší zemi je silně ovlivňována působením médií, které je, pokud jde o vytváření pravdivého obrazu situace naší země v oblasti migrace a imigrace cizinců, považováno za velmi problematické. Medializují se většinou ty případy, kdy se cizinci dopouštějí trestné činnosti nebo pobývají na našem území nelegálně. Dochází tak k negativnímu zobecňování, které přispívá k formování záporných postojů veřejnosti k cizincům.

Uprchlíci, cizinci a migranti obecně jsou ve sdělovacích prostředcích prezentováni zpravidla jako „problémové osoby“, což v divácích, posluchačích a čtenářích posiluje názory, které si vytvořili již předtím. To, že česká společnost je spíše xenofobní než tolerantní, je možno přičíst na vrub dlouholeté socialistické unifikaci všeho.

Je nezbytné, aby obraz uprchlíků nebyl zaměňován s obrazem cizinců, podílejících se na organizovaném zločinu.

Nelze říci, že by se média zcela nevěnovala i jinému obrazu uprchlíků, avšak situace, kdy je „vše v pořádku“ či „v mezích normy“, není samozřejmě pro média typu deníku či televizních zpráv nijak zajímavá. To ovšem vede někdy k představě, že co uprchlík, to vlastně zločinec, který jen zneužívá dobrotu a pohostinnosti této země. Z internetových stránek Ministerstva vnitra však mj. vyplývá, že **v roce 2000 bylo v ČR pravomocně odsouzeno 4558 cizinců (tedy všech cizinců – nejen uprchlíků, ale i lidí s jinými druhy pobytu), což činí 7,1 % z celkového počtu odsouzených.** Tento statistický údaj bohužel neuvádí, kolik z těchto odsouzených cizinců bylo skutečně žadateli o azyl...

Kulturní rozdíly

Text 3.5

Uprchlíci se brání prohlídkám doslova „zuby – nehty“

Ozvěny Frýdecko – Místecka, 26. 1. 1999

Uprchlíků z exotických zemí v naší republice valem přibývá, a tak i záchytný tábor ve Vyšních Lhotách praská ve švech. Protože v davech se již ztrácel přehled, uskutečnila v minulém týdnu Policie České republiky rozsáhlou pátrací akci přímo v táboře s cílem odhalit nelegálně se zdržující osoby, ale také kradené věci, zbraně, střelivo a drogy. Lidé z Afghánistánu, Srí Lanky, Kosova, Albánie a dalších oblastí, kde o ně zdaleka není postaráno jako v České republice, pochopitelně s policisty příliš nespolupracovali, protože jim „vyhmátli“ deset kamarádů.

Podobně jako z policejních prohlídek nejsou uprchlíci nadšení ani ze zdravotních. O tom by mohl vyprávět zdravotnický personál

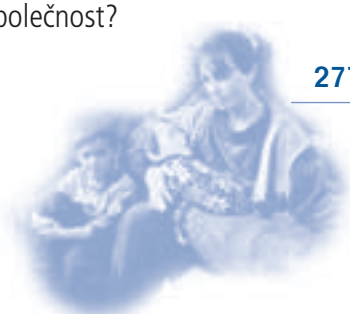
frýdecko-místecké polikliniky, který pravidelně zkoumá zdravotní stav žadatelů o azyl na základě zakázky Ministerstva vnitra.

„Je to velmi náročná práce. Nejen, že člověk může přijít do styku s jakoukoli nemocí, která pro naši oblast není typická, ale občas se musíme vypořádat i se značnou agresivitou.

Ti lidé kolikrát škrábou a koušou, protože se nechtějí nechat rentgenovat. U žen máme kvůli náboženství obrovské problémy s odhalováním těla. Je tu ale u toho ochranka, takže jsme zatím vždy vše zvládli. Nejhorší na tom je, že se s nimi nedá nijak domluvit žádným civilizovaným jazykem,“ shrnuje své pocity jedna ze zdravotních sester plicního oddělení.

Otázky k textům a k diskusi:

- Myslíte si, že pro bezproblémové zařazení do české společnosti je nutné přijmout zcela všechny české zvyky, normy a pravidla chování včetně vztahů v rodině?
- Myslíte, že by se azylant v ČR měl vzdát své kultury a svých zvyků? Proč?
- Považujete za důstojné, aby ochranka násilím vynucovala na azylantech úkony, které odporují např. jejich náboženským zvyklostem či pravidlům mravnosti? Jak by se podobná situace dala podle vás řešit?
- Které jazyky jsou „civilizované“? Podle jakých kritérií je možné některé jazyky považovat za „necivilizované“? Bude např. Číňan považovat za civilizované stejné jazyky jako Evropan? Kdyby byl měřítkem „civilizovanosti“ jazyka počet lidí, kteří ho užívají, jak civilizovaná by byla čeština? Co je funkcí jazyka? Má uprchlík právo na tlumočnicka?
- Mohou podle vás uprchlíci obohatit naši společnost? Pokud ano – čím, pokud ne – proč?

Střet kultur

V celé této kapitole jsme si ukázali tuto problematiku z několika různých úhlů. Od veřejného mínění přes samotnou azylovou legislativu, právní i morální závazky České republiky, historii politických, náboženských a národnostních migrací až po zcela zásadní roli médií, která způsobem svého informování o této problematice (jako o jakémkoliv jiné) mohou veřejné mínění a vztah k uprchlíkům značným způsobem ovlivňovat.

Nutně zde však chybí ještě jeden aspekt našeho vztahu a přístupu k lidem, kteří žádají či obdrží azyl v České republice. I při uznání práva konkrétního člověka na ochranu v České republice narážíme zde vždy (byť někdy více, někdy méně) na problém rozdílnosti našich kultur – tedy nejen jazyka, víry, různých obyčejů, výtvarného umění, hudby apod., ale i rozdílných společenských, rodinných a jiných zvyků. Lidská kultura je někdy přirovnávána k ledovci plujícím na hladině oceánu – to viditelné je jenom zlomkem jeho skutečné velikosti, která je skryta pod hladinou. A tak i u zjevně se o integraci do naší společnosti snažícího člověka můžeme narazit na problém, kterému nerozumíme a který může být pro náš další vztah fatální. To skryté totiž ovlivňuje naše myšlení a jednání daleko více, než jsme si často vůbec ochotni připustit. Kultura, z níž pocházíme, totiž zcela rozhodujícím způsobem ovlivňuje i to, co považujeme za dané, za něco, co „přeci každý vidí“. A přece naše kulturní zázemí ovlivňuje i to, jak čteme konkrétní viditelné a slyšitelné situace, jak si vysvětlujeme či jak rozumíme jednotlivým gestům, způsobu řeči atd. atp. Jak tyto bariéry mezi námi překlenout? Pro začátek vždy stačí respekt a tolerance. Dlouhodobě se jedná o složitý a nejednoznačný proces s velmi rozmanitými možnostmi vývoje podle toho, jak se konkrétní společenství či komunita k této problematice postaví. Zde svou pozitivní roli kromě různých vládních a nevládních komunitních a multikulturních programů hraje především vlastní zkušenost s člověkem „odjinud“. Pro jeho a především pro naše dobro je důležité být na tuto zkušenost připraven. Následující aktivita či výpovědi cizinců v ČR (viz str. 467) by měly alespoň z malé části ukázat, že náš pohled na některé aspekty života v jiné kultuře je zcela zkreslen a překroucen naším čtením skrze naši kulturu, ale že i přesto lze za předpokladu, že si naši rozdílnost uvědomíme a přijmeme, spolu komunikovat a vyvarovat se tak zbytečných nedorozumění.

Beseda s migrantem

Cíle

studenti

- mají představu o reálné situaci uprchlíka
- mají přímou zkušenost s člověkem, který byl nucen opustit svou zemi
- uvědomují si, jak vypadá život v uprchlických zařízeních v ČR
- chápou nebezpečí generalizace a jsou schopni se jí vyvarovat
- uvědomují si, že přání a představy o vlastním životě se přes kulturní rozdílnosti významně neliší

Velikost skupiny

libovolná

Čas

podle možností

Popis / postup

Učitel pozve na hodinu po konzultaci s některou z organizací zabývajících se problematikou uprchlictví člověka (nejlépe ve věku odpovídajícím věku studentů), který žije v ČR. Studenti mají za úkol seznámit se situací v zemi, ze které uprchlík pochází, a připravit si otázky.

Pro pomoc při shánění vhodného uprchlíka je dobré kontaktovat některou z organizací uvedených na straně 259.

Hodnocení / reflexe

Otázky by měly zahrnovat co možná nejvíce aspektů uprchlictví, např. **důvody, které dotyčného (jeho rodinu) vedly k opuštění země, průběh cesty do ČR, život v uprchlických zařízeních, co dnes dotyčný dělá, co musel doma zanechat, co mu nejvíce chybí, čím by chtěl být, jaký je jeho názor na naše vnímání uprchlíků, s jakými projevy intolerantního či diskriminačního setkání se setkal** atp. Na závěr by se studenti měli zamyslet nad tím, v čem se dotyčný od nich liší a co mají společného.

Děti mezi uprchlíky

Text 3.6

Dětští uprchlíci: Pocit ztráty

Refugees, a 54, červen 1988 (Jan Wiliamson)

Dětství je čas, kdy se formuje náš pohled na svět, způsob, jak se k němu budeme stavět: Budeme druhým lidem věřit, nebo se jich budeme bát? Budeme vyhledávat lásku, nebo se vyhýbat bolesti? Budeme používat k dosažení svých cílů laskavost, nebo sílu? Co nás potká v dětství, určuje, jakými se staneme lidmi.

Je složité vyjádřit, o co všechno dětský uprchlík přichází. Mnozí ztrácejí rodiče a další blízké. Po ztracené kultuře, jazyku, škole, kamarádech zůstává prázdnota. Společenství mimo rodinu, které poskytuje dítěti vědomí

toho, že někam patří, je pryč, stejně jako jeho osobní věci, jídla, která zná, a dokonce dovednosti a hry, které se naučilo v dětství.

Co tedy dětští uprchlíci ztratili? Ty nejzákladnější věci, které nám v životě dávají naději na zítřek, důvody víry v sebe samy a hodnoty, které nám umožňují prožívat radost, laskavost, bezpečí a víru v budoucnost. To je důvod, proč je tak podstatné pomoci dětským uprchlíkům překonat jejich utrpení a připravit je pro lepší budoucnost. Děti, které ztrácejí takovéto věci, jsou ztrátou nás všech.

Děti-uprchlíci

Cíle

studenti

- chápou, co znamená být dětským uprchlíkem
- jsou schopni empatie vůči dětem-uprchlíkům
- chápou význam dětských práv
- dokážou přehodnotit předsudečné vnímání uprchlíků
- zaujmají angažovaný postoj proti marginalizaci a útlaku uprchlíků

Velikost skupiny

libovolná

Čas

40 minut

Pomůcky

- příběhy dětí-uprchlíků, arch balicího papíru a fixy pro každou skupinu

Popis / postup

Třída se rozdělí do skupin. Každá skupina dostane k prostudování příběh jednoho dítěte-uprchlíka. Arch balicího papíru si rozdělí na čtvrtiny a každou označí názvy: příčiny, nebezpečí a vypětí, strádání, co můžeme udělat my. Do prvních tří nadepsaných částí studenti postupně popíší a shrnou zkušenosti dítěte z příběhu. Do čtvrtého oddílu studenti popíší, jak by mohli ovlivnit situaci v domovské zemi uprchlíka, aby rodiče s dětmi nebyli nuceni utíkat. Dále uvažují, jak by mohli zlepšit životní podmínky a postavení konkrétních dětí, které se pokoušejí zapojit do života v nové zemi.

Děti-uprchlíci

Hodnocení / reflexe

Celá třída společně zobecní postřehy, které se ve všech čtvrtinách záznamového archu objevily. Studenti se mohou dohodnout i na zobecňující formulaci. Jako motivaci pro diskusi je možné přečíst text 3.6 Děťští uprchlíci: pocit ztráty

Poznámka

Pokračováním této aktivity může být sledování filmu o dětských uprchlících, beseda s uprchlíky a pracovníky, kteří se o uprchlíky starají. Cvičení vyžaduje citlivost vůči studentům, kteří mohou být sami uprchlíci.

Zdroj: *upravená aktivita z knihy G. Pike, D. Selby: Cvičení a hry pro globální výchovu 2., 1. vydání Portál, Praha 2000.*

Příběhy dětí-uprchlíků

Amina Abdi: Uprchlík ze Somálska žijící v Kanadě

Když jsme ještě žili v naší zemi, vedli jsme velice dobrý život. Táta pracoval, měli jsme velký dům s velkou zahradou a stromy. Ničeho jsme se nebáli. Mohli jsme jít, kamkoliv jsme chtěli. Můžu říci, že jsem měla báječné časy, protože jsem nikdy nepoznala problémy, jaké mám poslední dva roky.

30. prosince 1990 vypukla v hlavním městě občanská válka. Po čtyřech dnech jsme nemohli dále zůstat v našem domě, protože se boje stále přibližovaly. Jeli jsme do městečka poblíž Mogadiša. Patnáct dní jsme bydleli u strýce. Potom jsme utekli do jiného města a platili za to, že můžeme bydlet v jednom domě. Mysleli jsme si, že válka brzo skončí a my se budeme moci vrátit do Mogadiša, ale všechno se zhoršovalo.

Můj otec se rozhodl, že vezme mého bratra, sestru a mě do Kanady, kde už žila naše matka, teta a naše tři malé sestry, a otec chtěl žít s nimi. Abychom se dostali do Kanady, museli jsme se dostat do některé sousední země, protože v Somálsku v té době nefungovala žádná doprava. Navíc byla válka.

27. února 1991 jsme na lodi přijeli do Keni. Byli jsme téměř v malém městě Mulind, když naše loď narazila na skálu nebo na něco podobného. Prorazilo to dno lodi. Voda se začala rychle valit do lodi, všichni muži začali z lodi vyházet věci, aby zachránili lidi. Několik mužů sedlo do záchranného člunu a jelo do města pro pomoc. Po několika hodinách se vrátili jen se svojí loďkou a řekli, že nám nikdo nepomůže. Muži byli stále unavenější a do lodi se valilo čím dál tím víc vody. Když jsme se dověděli, že nám nikdo nep přijde na pomoc, tak se lidé rozhodli pomoci sami sobě i lidem, za které byli odpovědní. Potíž byla v tom, že většina lidí neuměla plavat. Nás bylo pět – můj otec, sestra, bratr, teta a já. Jen náš otec uměl plavat a rozhodl se, že se postará o moji sestru a bratra, protože byli nejmladší. Já a teta jsme musely plavat samy – otec neměl jinou volbu. Nemohl udělat nic jiného. Když jsem se pak ptala bratra a sestry, kdy viděli otce naposled, řekli mi, že když se dostal na břeh, moji sestru chytil nějaký muž. Po krátké rvačce mu otec sestru vytrhl. Ve chvíli, kdy sestru zachránil, se na něj vrhla jakási žena a chytla ho za krk jako had. Tehdy bratr a sestra viděli otce naposledy. Když jsem získala jistotu, že otec ani teta nežijí, pocítila jsem odpovědnost za to, abych našla jejich těla a postarala se o sestru a bratra. Hledala jsem, dokud jsem mrtvá těla otce a tety nenašla.

Tu noc a následující den se o nás postarala italská komunita a nějací další lidé, převážně muslimové – tedy naši souvěrci. Všechny, kteří přežili, vzali do uprchlického tábora poblíž města Mombasa. Zůstali jsme tam přes noc a druhý den odpoledne nás odvezli do Nairobi.

Příběhy dětí-uprchlíků

V Nairobi jsme žili čtyři měsíce. Ačkoliv jsme se měli mnohem lépe než ti, co zůstali v uprchlickém táboře, vůbec se nám nechtělo zůstat v Keni. Ty čtyři měsíce mi připadaly jako čtyři roky. Jedním z důvodů, proč se nám v Nairobi nelíbilo, bylo, že oni nechtěli mít uprchlíky jinde než v uprchlických táborech, a když chytli uprchlíka ve městě, poslali ho zpět do tábora, nebo dokonce do Somálska. Bylo téměř osm hodin večer a já se chystala k modlitbě, když náhle do našeho domu přišli tři keňští vojáci a chtěli vidět naše keňské dokumenty, které jsme neměli. Jak bychom je mohli mít? Řekli nám, že nás vezmou do vězení, a vzali nás tam. Díky bohu, že nás po třech hodinách pustili. Bylo to poprvé, co jsem byla ve vězení, a děkovala jsem Bohu, že nejsem zločinec.

12. července 1991 jsem přijela do Kanady. Studuji střední školu a po škole bych chtěla být zdravotní sestra. Největší problém, který mám, je jazyk. Ačkoliv jsem se hodně zlepšila, pořád ještě neumím anglicky dostatečně dobře. Lidé, kteří mají nejlepší známky, dostanou v Kanadě a možná kdekoliv na světě nejlepší vzdělání. Ale jak můžete dostat dobré známky, když neumíte dobře anglicky. To může ovlivnit vaše vzdělání a vaši budoucnost.

Nejsem moc šťastná. Mnoho věcí se změnilo. Jako třeba škola. I kultura je jiná. Někdy něco uděláte a lidé si o vás myslí, že jste špatní nebo že nic neznáte. Myslím si, že je těžké rozumět všemu, když přijдете do nové země, a je těžké pochopit lidi.

V mé zemi bych byla šťastnější než v Kanadě, protože bych neměla problémy. Jsme teď přistěhovalci. Kvůli mé mladší, šestileté sestře dokonce ani nemáme povolení k trvalému pobytu. Je nemocná. Není fér, že nám řekli: „Když je nemocná, nemůžete dostat povolení k trvalému pobytu.“ To není spravedlivé. Ale věřím, že jednoho dne budeme šťastní a že se vrátíme do naší země. Teď je nám lépe než lidem, kteří zůstali v Mogadišu, a já si toho vážím, ale jednoho dne bych se ráda vrátila zpět do mé země.

Zdroj: Příběhy byly upraveny z publikace McLuhan, E. (ed.): Safe Haven. The Refugee Experience of Five Families. Toronto, Multicultural Historical Society of Ontario 1995, 201–205.

Příběhy dětí-uprchlíků

Gabriela Eriquezová, dětský uprchlík z Chile, žijící v Kanadě

B ylo mi právě jedenáct, když jsme opustili Chile. Odjízděli jsme 11. ledna 1974. Pamatuji si ten den. Pamatuji si, jak byli všichni napjatí, a poprvé jsem slyšela vybuchovat bomby, utíkat a křičet lidi. Slyšela jsem vojáky projíždět kolem. Věděla jsem, že v naší čtvrti, kde jsem se vždy cítila úplně bezpečně, se děje něco hrozného. Rodiče mi pořád říkali: „Neotvírej nikomu dveře. Nedívej se v noci z okna. Nevstávej, kdyby někdo přišel – zůstaň v posteli.“

Jednoho dne kolem osmé večer přijel do naší ulice obrovský tank. Vojáci začali prohledávat dům po domu. Někoho hledali. Přišli i k nám a ptali se matky, kde je táta. Matka jim pořád říkala: „Nevím!“ Voják předstíral, že je velmi vlídný, ale měl zlou tvář a mluvil s matkou ironickým tónem. Vzali mě do jednoho pokoje, Ferana do druhého pokoje, a Claudia vzali také do jiného pokoje. Pořád se mě vyptávali, kde je náš otec. Šla jsem najít bratry... Vojáci se jich taky pořád vyptávali, kde máme tátu, jestli se ukrývá někde v domě, jestli máme doma nějaké zbraně. Pořád jsem jim říkala, že žádné zbraně doma nemáme. Pak vojáci odešli, ale byli hodně rozzlobení. Uplynul měsíc a matka nám pořád říkala: „Váš otec se ukrývá. Nebojte se.“ Otce jsem od doby, kdy se začal ukrývat, viděla jenom jednou, když jsme šli do uličky a dívali se do oken vil vysoko nad námi a zamával nám. Museli jsme být opatrní a nedat na sobě nic znát. Na okna velvyslanectví mířili ostřelovači. Byla to však jediná možnost, jak uvidět otce.

Jeli jsme na letiště, prošli jsme kontrolou a vojáci na nás byli velmi hrubí. Pak jsme čekali a čekali, ale táta nepřišel. Slyšela jsem lidi říkat, že se něco muselo stát. Začala jsem plakat. Myslela jsem si, že budeme muset odletět bez otce. Nakonec táta přijel.

Neopustili jsme zemi v normálním letadle, ale v letadle vojenském. Když se letadlo vzneslo, řekl pilot: „Měli byste se dívat dolů, protože je to na dlouhou dobu naposledy, co vidíte Chile.“ Pamatuji se, že jsem neseděla s rodiči. Naše rodina byla rozptýlená po celém letadle. Zdálo se mi, že všichni začali plakat. Když jsme se dostali do Mexika, bylo tam moc horko a nesměli jsme opustit letadlo. A když jsme se pak dostali do Kanady, byla tam velká zima – mrazivá zima. Museli jsme projít celní a zdravotní kontrolou. Pak nás vzali na místo, kde pro nás měli nějaké sušenky a pití. Poprvé jsem viděla kokakolu v plechovce. Dali nám teplé oblečení a vzali nás do hotelu. V hotelu, kde jsme žili v jedné místnosti s malou kuchyňkou, jsem poprvé viděla barevnou televizi. To jsou věci, které si pamatuji.

Příběhy dětí-uprchlíků

Potom jsme se stěhovali z jednoho hotelu do druhého. Později jsme si pronajali dvě místnosti v druhém patře jednoho domu. V Chile jsme ovšem měli svůj dům, postele, své oblečení, měli jsme všechno. Tady jsme téměř žebrali. Můj otec byl v Chile odborník. V Kanadě mohl vydělávat peníze, jen když byl ochoten dělat něco jiného.

Nechtěla jsem se učit jazyk. Angličtina mi k ničemu nebyla. Vráťím se přece zpět do Chile. Vše přece bude jako předtím. Vráťím se do našeho domu. Budu si hrát na našem dvoře s naším psem. Budu přece znovu chodit naší školy. Učit se anglicky nebylo pro mě důležité, i když na mě byl učitel hodný a snažil se mě angličtinu naučit. Záměrně jsem se ten jazyk odmítala učit, protože to nedávalo smysl. Přece tady nezůstaneme!

A pak můj otec onemocněl a umřel. To byla ta nejhorší noční můra, která mě kdy mohla potkat. Vše se změnilo a mě se život už dál netýkal, protože jsem ztratila člověka, kterého jsem tak moc milovala. Zůstali jsme opuštěni v zemi, kterou jsme neznali, jejíž jazyk jsme neznali, v zemi, kde jsme nechtěli být, a v zemi, která nás nechtěla, protože v té době jsme nebyli vítáni. Neměli jsme nic. Spali jsme na podlaze. Když jsme poprvé spali v domě, kam jsme se přestěhovali, probudila jsem se v noci a cítila jsem, že mi něco leze po obličejí. Hned jsem věděla, že to byl šváb. Pro mě to byla úplná změna. Jak běžela léta, začala jsem svou situaci analyzovat, protože jsem se potřebovala zase dát dohromady. Nechtěli jsme být tady. Donutili nás být tady. Přinutili mého otce odejít. Kdybychom bývali měli na výběr, možná by byl tady v Kanadě sám a my bychom s matkou zůstali v Chile. To by ovšem nebylo příliš praktické, protože by matka zůstala sama a musela živit tři děti. Její přátele zatkli a uvěznil. Dělalí tenkrát všechny možné strašné věci. Lidé v Chile se chovali hrozně. Proto jsme museli přijít sem a žít tady.

Zdroj: Příběhy byly upraveny z publikace McLuhan, E. (ed.): Safe Haven. The Refugee Experience of Five Families. Toronto, Multicultural Historical Society of Ontario 1995, 201–205.

